

SUVREMENI IZAZOVI U BRAKU I OBITELJI (INTERVJU S DOC.DR.SC. MARTINOM S. ANOM BEGIĆ)

Tomislav Dobrijević, urednik i IV. FTS-a

Možete li nam ukratko objasniti biblijsko poimanje braka? Slažete li se s time da žene moraju biti podložne muškarcima, a muškarci predati svoj život za ženu? Kako danas suvremeno društvo gleda na takvo poimanje braka?

Na prvim stranicama Svetoga pisma, u opisu stvaranja čovjeka, jasno je naznačeno da je čovjek stvoren kao slika Božja, odnosno, Stvoritelj od početka: „muško i žensko stvorih!“. Čovjek je stvoren kao muškarac ili žena i ta bipolarnost upisana je u narav čovjeka. U njihovom zajedništvu se nastavlja poslanje iz Knjige Postanka: „Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo“ (Post 2,24). U duhu enciklike *Amoris laetitia* pape Franje možemo reći da se stvaranje čovjeka na sliku Božju dovodi u izravnu vezu s parom „muško i žensko“ te da je

Bog u ljudski par upisao plodnost kako bi bili njegova živa i djelotvorna slika, „vidljivi znak njegova stvaralačkog čina“ (AL 9), koju pronose rađanjem djece i oplemenjujući svijet svojom ljubavlju. Nadalje, žena liječi samoću muškarca, što dovodi do rađanja obitelji. To nam istovremeno ocrtava smisao naravne ženidbe jer Adam i Eva predstavljaju ljude svih vremena i naroda. Već u tu naravnu ženidbu utkana je nerazrješivost njihovog saveza ljubavi. I sam Isus potvrđuje ovaj praiskonski plan Božji i naglašava nerazrješivost bračnog saveza. Nerazrješivost se osobito ističe u riječima: „Što Bog združi, čovjek neka ne rastavlja“ (Mt 19,6). Muškarac i žena stoga imaju isto dostojanstvo, ali se nadopunjuju u svojoj različitosti.

Pitanje podložnosti žene muškarcu moramo promatrati u svjetlu Kris-

tovog otajstva. Krist je novi Adam koji polaže život za svoju Crkvu. U tom smislu, muškarac mora ljubiti svoju ženu i to iskazati sve do križa. Podložnost se stoga shvaća kao odgovor žene na ljubav muža, a očituje se u međusobnom darivanju. Danas, nažalost, osobito zbog izraženog individualizma i nespremnosti na žrtvu, blijedi izvorna slika braka. Često se traže samo prava, bez dužnosti, što dovodi do nerazumijevanja, a nerijetko i do rastave. Upravo nam sakramentalnost braka ističe kako je uzajamno obećanje pred oltarom čin vjere koji je prožet Kristovom ljubavi, stvarni simbol novoga i vječnoga saveza, zapečaćenog u Kristovoj krvi (usp. FC 13). U tom duhu trebamo danas odgajati mlade vjernike prije zasniivanja obitelji.

Kada govorimo o enciklici „Amoris laetitia“, u njoj se govori o razvodu braka. Mogu li osobe koje su se razvele i ponovno sklopile (civilni) brak sudjelovati u sakramentima Crkve? Što to znači kada papa spominje subjektivnu odgovornost i kako je ključno razlučivanje?

Papa Franjo, ako ispravno čitamo encikliku, prije svega potiče na opraštanje i spašavanje bračne zajednice. Rastava nije nešto dobro i djeca su najčešće žrtve nerazumijevanja roditelja. Ipak, u nekim slučajevima, osobito ako je muškarac nasilan ili zajednički život više nije moguć, rastava može biti manje zlo jer omogućuje, osobito djeci, mirniji život kod jednog roditelja. Crkvena tradicija, naime, oduvijek priznaje rastavu od stola i postelje. Ukoliko osoba koja je rastavljena nastavi živjeti sama, brinući se najčešće o djeci, slobodno može i nadalje pristupati sakramentima. Ukoliko sklopi novu, civilnu ženidbu, tada započinje život koji nije više u skladu s obećanjima koja je dala pred oltarom i tada načelno više ne može pristupati sakramentima. Tu disciplinu potvrđuje sv. Ivan Pavao II., ali i papa Franjo. Međutim, u duhu Božjeg milosrđa, papa Franjo otvara mogućnost da bi se pojedince, koji su sklopili civilnu ženidbu, ipak moglo pripustiti sakramentima. Iako to nije izrijeckom u enciklici spomenuto, dvije bilješke u brojevima 302. i

305., otvaraju tu mogućnost. Ipak, moramo biti oprezni. Papa ističe da često može doći do nepravde i da jednako kažnjavamo osobu koja je nevinna i trudila se spasiti brak i osobu koja je dovela do rastave svojim grešnim ponašanjem. Zato je važno pastoralno razlučivanje i uočiti subjektivnu odgovornost za rastavu te je li druga, civilna ženidba, možda najveće moguće dobro koje je dotična osoba mogla ostvariti u svojoj životnoj situaciji, osobito s obzirom na odgoj djece. Argentinski biskupi su u tom pravcu pružili korisne smjernice.

Zašto nam je važna predbračna čistoća i kako ju danas treba pravilno održavati? Postoje li biblijski temelji koji nam o njoj govore?

U Svetom pismu jasno je naglašeno da je bračna zajednica naravno mjesto za življenje spolnosti. Naime, u bračnom sjedinjenju ostvaruju se svi vidovi potpunog darivanja dviju osoba, što nije slučaj kod predbračnih spolnih odnosa. Kod njih izostaje ne samo društveno i crkveno priznanje zajedničkog života u ljubavi, nego ne postoje ni uvjeti za prihvat no-

vog života. O trajnosti predbračnih veza da i ne govorimo. Osim toga, predbračni spolni odnosi često su učinjeni iz nekih sebičnih motiva i težnje za užitkom. Istina, potrebno je razlikovati i drukčije suditi o nebračnom spolnom odnosu ljudi koji su si odani i povezani ljubavlju ili koji se žele vjenčati, od onih koji proizlaze iz spolnog susreta bez ikakve obveze ili pak prostituciji. No unatoč svemu, njihov postupak nije bez prigovora s moralnog stajališta jer proturječno je sebi prisvajati bračna prava u vezi koju se nije osiguralo i koja bi se mogla jednoga dana raspasti. U tom smislu, Crkva smatra i uči da su oni grešni, odnosno, nisu dobri, jer sprečavaju mlade ljude u rastu u ljubavi i mogu biti zapreka za budući bračni život. Što za dvoje mladih ljudi znači vjenčanje, ako već godinama žive zajedno? Nadalje, predbračni spolni odnosi često sprečavaju dvoje mladih da ozbiljno porazgovaraju o budućem bračnom životu i izazovima s kojima se mogu susresti. Boga iskustvo predbračnog života, kako sam i sama mogla čuti od mladih, kasnije u bračnom životu često

rađa sumnjama u vjernost bračnog druga. Iz svih tih razloga, Crkva poziva mlade da poštuju dostojanstvo svoga tijela i sačuvaju nevinost do braka, jer je to najbolji dar koji si budući supruzi mogu dati jedno drugome. Za tu uzvišenost dara trebamo odgajati današnje mlade.

Osobno smatram da je stoga važno mladim ljudima svakodnevno posvjedočiti važnost čistoće, jer tim će se putem više zbližiti s Bogom pa tako i lakše živjeti život u čistoći. Život u predbračnoj čistoći traži veliku žrtvu i odricanje, ali odricanje iz čiste ljubavi pretvara žrtvu u plod. Mnogi su nam mladi parovi posvjedočili da je život u predbračnoj čistoći moguć i da to nije nešto što se ne može ostvariti, ali mi ljudi po naravi smo skloni grijehu i uvijek biramo ono što nam je ugodnije pa i po cijenu grešnosti. Čistoća je duhovna energija koja ljubav oslobađa od sebičnosti i agresivnosti. Jer ako je stanje kod čovjeka suprotno navedenom, njegova ljubav postaje sebičnom, odnosno postaje zadovoljavanje želje za užitkom, a ne više sebedarje. Čistoću stoga možemo odrediti kao krepost koja

vrednuje ljudsku spolnost i njezino značenje te je uklapa u plan međusobnog sazrijevanja. Čistoća je dar Duha, božanski dar i osobno postignuće. Ona je nutarnja i duhovna snaga koja oslobađa spolnost od negativnih elemenata poput egoizma, agresivnosti i nametanja i promiče spolnost prema punini autentične ljubavi. Prema konkretnim definicijama pojmova koji se vežu uz pojam čistoće, prosuđujemo kako je čistoća moralna vrednota koja je dobra u sebi jer uključuje prosudbu, slobodne čine, cjelovito ispunjenje osobe koja do nje drži i time ju obogaćuje i priprema za kvalitetniji život, spas duše i kraljevstvo Božje. *Katekizam Katoličke Crkve* ističe da je čistoća vrednota koja sa sobom nosi „cjelovit i trajan odgoj koji se ostvaruje postupnim rastom. Ona zahtijeva postizavanje gospodstva nad sobom, kao izraz ljudske slobode kojoj je cilj sebedarje” (br. 2339).

Je li u braku bitno da muž i žena stvore potomstvo ili sam bračni život i odnosi u njemu imaju samostalnu vrijednost. Možete li nam to pojasniti?

Već je enciklika *Humanae vitae* navela temeljne oznake bračne ljubavi koja je, prije svega, potpuno ljudska, odnosno, istovremeno i sjetilna i duhovna te istaknula dobro vjernosti i nerazrješivosti, međusobnu pomoć supružnika, ali i naglasila da je istinska bračna ljubav uvijek plodna. Plodnost je plod i znak bračne ljubavi, živo svjedočanstvo potpunog uzajamnog darivanja supružnika (FC 28). Obitelj je pozvana služiti životu. Ona je intimna zajednica ljubavi i života (usp. FC 17). Katolički nauk stoga ističe da svaki bračni čin mora sadržavati dvojak smisao: sjedinjenje i otvorenost rađanju. Danas, nažalost, mnogi razdvajaju ljubav i plodnost što dovodi da žena često postaje objekt, a ne subjekt, bračnog čina. Bračni čin ima svoje nutarnje dostojanstvo jer je vidljivi znak sebe-darne ljubavi. Međutim, rađanje djece mora biti odgovorno te će sami supružnici odlučivati o broju djece i vremenu kada će djecu roditi, ali uvijek u odgovornosti pred Bogom, Crkvom, društvom, samima sobom, djeci koju su rodili ili za koju predviđaju da će roditi.

Važno je da u svojoj odluci nisu sebični i da su otvoreni daru života. Uostalom, djeca su nezasluženi dar njihove ljubavi koji istovremeno obogaćuje i produbljuje njihovu ljubav. S druge strane, brak ne gubi na svojoj vrijednosti i ako jedan ili oba supružnika imaju poteškoća s plodnošću. To je naravna zapreka koja ne dovodi u pitanje njihovu ljubav. Takvim bračnim supružnicima Crkva preporučuje da pokušaju izliječiti neplodnost, a ako to nije moguće, onda preporuča posvojenje djeteta ili nastojanje da drugima pomognu u odgoju djece.

Znamo da istospolni parovi ne mogu primiti sakrament ženidbe u Katoličkoj Crkvi, možete li nam pojasniti zašto je to tako i je li istospolni parovi smiju dolaziti u Crkvu?

Promjene na društveno-socijalnom planu donose i nove zahtjeve, koji dolaze do Katoličke Crkve te ona mora odgovoriti na njih. Pred lice Crkve se postavlja izazov redefiniranja svetopisamskih tekstova i dosadašnjih stavova. Katolička Crkva živeći u svijetu, a ne izvan svijeta mora promijeniti kontekst te sadašnji uklopiti u ono

vječno. Crkveno učiteljstvo treba posuvremeniti svoj nauk uvažavajući spoznaje drugih društvenih i antropoloških znanosti te nanovo dati odgovore na aktualna pitanja. Nauk, koji je do sada homoseksualnost karakterizirao kao opiranje Bogu i kao izvorno zlo, sada zahtijeva dublju analizu te postavljanje distinkcije između osoba, osobe homoseksualne orijentacije te homoseksualnih čina. Drugi vatikanski koncil donosi promjene u svakom pogledu i u svakoj grani teologije pa tako i u moralnoj teologiji. S vremenom i promjenama koje ono donosi više nije dovoljno pozivati se na Sveto Pismo i srednjovjekovne teologe, nova saznanja čovjekov um dovode do zavidne razine spram one koja je postojala nekada. Nove forme donose još novija i kompleksnija pitanja, tako i Drugi vatikanski koncil pokušavajući riješiti određene probleme otvara vrata još mnogim pitanjima. Kongregacija za nauk vjere odgovara na suvremene izazove i pitanja kao i na ona koja su vezana uz fenomen homoseksualnosti i, u konačnici, pastoralne brige za osobe homosek-

sualne sklonosti.

Kongregacija za nauk vjere 27. prosinca 1975. godine izdaje deklaraciju *Persona humana* o posebnim pitanjima seksualne etike kao odgovor na zahtjeve koje donosi budućnost, a tiču se ljudske osobe. Seksualnost, odnosno spolnost je dio ljudske osobe, muškarca i žene, i kao takva je neiscrpan izvor pitanja i izazova za čovjeka, ali i za Crkvu. U ovoj deklaraciji se po prvi puta u crkvenim dokumentima konkretno govori o homoseksualnosti. Na samom početku jasno određuje da se opravdanje homoseksualnih odnosa između osoba u potpunosti protivi kršćanskoj moralnosti i crkvenom učenju. (br. 8). Po prvi puta Crkva čini razliku između homoseksualnih osoba koje su postale homoseksualne zbog različitih vanjskih faktora te onih koji su homoseksualci zbog unutarnje „urođene“ sklonosti ili patološkog uzroka. Naglašava se da se na pastoralnom polju s homoseksualnim osobama treba postupati s razumijevanjem i uz namjeru pomoći te naglašava da presuda, koja je dana u Svetom Pismu, a tiče se homoseksualnih čina, nama kao

kršćanima ne daje za pravo da homoseksualne osobe diskriminiramo i etiketiramo, dok, s druge strane, homoseksualne čine i dalje treba osuđivati zbog neuredne biti.

Tradicionalna podjela između objektivnog i subjektivnog reda moralnosti ovdje je jasno naglašena, postoje djela koja neovisno o subjektivnoj nakani su u svojoj biti dobra, odnosno zla. Homoseksualna sklonost kao takva nije grijeh, ali jest moralni nered jer zatvara čovjeka prema novom životu i predstavlja mogući poticaj na grijeh ako se ne kontrolira, odnosno ako dođe do homoseksualne aktivnosti ili čina. Svaka osoba, neovisno o svojoj seksualnoj sklonosti, bila on heteroseksualna ili homoseksualna osoba, ima „temeljni identitet“ kao Božje stvorenje koje je baštinik vječnoga života. Homoseksualna aktivnost se protivi temeljnom načelu prema kojem je seksualna aktivnost dopuštena samo u blagoslovljenom braku koji je jedino mjesto konačne i istinske ljubavi, time homoseksualni čin ide protivno biblijskom učenju o braku, odnosno Isusovoj poruci o pravom položaju muškarca i žene u

obitelji i društvu. Temeljni naglasak jest da Katolička Crkva ne osuđuje osobu nego čin. Što se tiče vašega pitanja s obzirom na dolazak u Crkvu, nikome nije zabranjen pristup i dolazak u Crkvu pa time ni homoseksualnim osobama. Nismo mi ti koji su pozvani osuđivati i upirati prstom u bližnjega, nego smo pozvani praštati. Mogli bismo ovdje postaviti i retoričko pitanje, kako mi znamo koje su osobe u Crkvi istospolni parovi?

Papa je nedavno komentirao kako su ljudi koji imaju kućne ljubimce sebični jer im je više stalo do ljubimaca, nego do djece. Kako to komentirate? Možete li nam objasniti zašto je danas sve više ljudi koji životinjom zamjenjuju dijete?

U siječnju ove godine papa Franjo je izazvao burne reakcije kada se osvrnuo na fenomen „roditelja kućnoga ljubimca“, ističući da su, nažalost, mnogi oženjeni ljudi radije odlučili imati kućne ljubimce nego djecu (i to kućne ljubimce s kojima se ponašaju kao s djecom). Međutim, kada se pročita papina izjava to nema nikakve veze s potonje spomenutim, što se stavilo u kon-

tekst papinog govora o posvojenju i duhovnom očinstvo, u svjetlu svetog Josipa. Iako nije bila primarna namjera Svetog Oca skrenuti pozornost na kulturu “roditelja kućnih ljubimaca” koju vidimo u Sjedinjenim Državama, važno je voditi razgovor o tome. Crkva ne uči da ne smijemo imati kućne ljubimce, niti da odnosi ljudi i životinja nisu dobri. Umjesto toga, ona poučava ljepotu upravljanja stvorenjem. Adam je u Edenskom vrtu bio osamljen, ali je od Gospodina tražio pomoć kao što je on. Na što mu Gospodin daje Evu, ženu od njegovih kostiju. Iako je imao oko sebe mnoštvo Božjih stvorenja, nijedno nije moglo ispuniti njegovo srce. Svaka životinja u Božjoj stvorenosti ima svoju svrhu, čovjeku je dana vlast upravljanja, ali ne i uništavanja i izrabljivanja. Ponekad postavljam sebi pitanje, kada vidim psa koji je obučen u skafander, fino isfriziran u nekom od salona posvećenih njima, ne pati li ta životinja? Gospodin ju nije stvorio sa skafanderom i vestama, niti je zamislio da ju se voza u kolicima poput ljudskog bića, nego joj je u njenoj stvorenosti dao slo-

vodu uživanja onakvom kakva jest. Uvjerena sam da je svaka životinja najzadovoljnija kad je u svome prirodnom okruženju, koje joj je prema svrsi stvaranja namijenjeno. Trebali bismo se ponekad staviti u situaciju i zapitati se da smo mi na mjestu kućnog ljubimca, kako bi nama bilo ako nas netko okupa protiv naše volje i još k tome odvede u salon da nam predivnu dlaku koju imamo ošiša kako ni u mašti ne bi poželio? I sama sam u svojoj obitelji tijekom djetinjstva uvijek imala kućnog ljubimca. Bio je to predivan njemački ovčar koji se zvao Medena i koji je bio pas čuvar naše kuće i obitelji. Ono što sam mogla vidjeti jest da je njezina radost bila najveća kad bi ju otac pustio s lanca da može obići kuću, pronjuškati po polju, zavljati se u blatu i time guštati u živciranju svojih gospodara koji su razmišljali o tome tko će ju sad oprati. To je svrha kućnog ljubimca i njegova radost. I dan danas, iako u redovničkim institucijama ne dopuštaju kućne ljubimce, čeznem za psom i ‘žicom’ kućnu starješicu da nabavimo samojeda ili njemačkog ovčara, a time bismo bile još

autentičnije dominikanke, jer je sv. Dominik imao psa pored sebe.

Kada govorimo o pobačaju znamo da je to težak grijeh. Možete li nam reći koje okolnosti utječu na težinu toga grijeha?

Crkvena tradicija od samih početaka ističe da je ubojstvo nevino-ga težak grijeh. Ubojstvo nevinog djeteta u majčinoj utrobi i koje se ne može braniti zasigurno je jedan od najtežih grijeha. To potvrđuje i čin-jenica da je pobačaj povezan s kaz-nom izopćenja unaprijed izrečenom (kan. 1398), koja je pridržana mjes-nom ordinariju ili svećenicima koji-ma je dodijeljena ovlast da odriješe od tog grijeha. U tu kaznu upadaju svi koji su sudjelovali u izvršenju pobačaja, uključujući i one koji su ženu prisilili na taj čin. Međutim, u subjektivnoj procjeni nečije odgov-ornosti moramo biti razboriti, jer je često i sama žena koja je počinila pobačaj, žrtva tuđe prisile ili život-nih okolnosti. Znamo, naime, da je grijeh ljudski čin koji je učinjen sa sviješću, da je to što se čini zlo i da je taj čin učinjen slobodno i svojevot-ljno. U tom smislu moramo uvijek razborito prosuditi je li možda siro-maštvo, nezaposlenost ili strah od

gubitka radnog mjesta, nasilni muž ili nagovor nekoga od bliske rod-bine utjecalo na ženu da se odluči za pobačaj. Izvanbračne trudnoće ili maloljetničke trudnoće poseban su problem. I samo ozakonjenje po-bačaja indirektno sugerira da je to nešto dobro kao i ideološke postavke suvremenog feminizma da žena ima pravo na svoje tijelo ili pravo na iz-bor. Spomenula bih samo da dijete može imati različitu krvnu grupu od majke i da nema miješanja krvi, što nedvojbeno dokazuje da nerođeno dijete nije dio ženinog tijela i da ima neotuđivo pravo na život koji mu država nikakvim zakonima nema pravo oduzeti. Stoga, iako je pitanje pobačaja vrlo složeno pitanje, ono se ne tiče samo vjernika, nego je to, prije svega, antropološko pitanje, a ne svjetonazorsko. Pravo na živ-ot je temeljno ljudsko pravo i tiče se svakoga čovjeka. Stoga je važno odgajati ljude za poštivanje neo-tuđivog prava na život jer zbog svo-jih poteškoća, životnih neuspjeha ili svjetonazora ne smijemo nerođe-no dijete osuditi na smrt. Nasilje nad životom nikada nije rješenje problema. Iskustvo nam također

govori da je svaki pobačaj teška trauma i za ženu te mnoge kasnije imaju psihičkih poteškoća. Crkva stoga poziva, prije svega, vjernike da promiču vrijednost i dar života te se uključe u zaštitu nerođenih. Karitativno djelovanje Crkve mora pomoći trudnim ženama da smognu hrabrosti roditi dijete i potom im pripomoći u osiguravanju osnovnih uvjeta života. Umjesto promicanja legalizacije pobačaja, pozvani smo djelovati preventivno i osigurati uvjete života da žene ne padnu u napast da pribjegnju pobačaju.

Zašto Katolička Crkva umjetnu oplodnju smatra grijehom? Ako kojim slučajem jedan par to učini, što se događa s njima? Jesu li oni i dalje članovi Crkve, možete li nam to malo pojasniti?

Ne ulazeći u analizu različitih metoda medicinski potpomognutog začeća, vrijedno je naglasiti da Crkva ne odobrava ove metode iz nekoliko razloga. Prije svega, dolazi do razdvajanja sjedinjenja i otvorenosti daru života u samom bračnom činu te dijete nije više plod naravnog izričaja ljubavi i darivanja supružnika, nego plod tehničkog zahvata.

Naime, specifične vrijednosti ljudske spolnosti zahtijevaju da rađanje ljudske osobe bude plod specifičnog bračnog čina ljubavi među supružnicima. Osim toga, sporan je način dobivanja muškog sjemena, sama hiperhormonalna terapija kojoj su žene izložene je karcinogena i snažno utječe na zdravlje žene, velik moralni problem je i višak zame-taka (embrija), njihovo zaleđivanje, selektivni pobačaj, itd. Osim toga, ove metode prati i relativno niski postotak uspješnosti te možemo samo nagađati o razočaranosti onih žena koje nakon svih muka i bolova kojima su bile izložene, nisu uspjele postati majke. O moralnim pitanjima koja proizlaze iz heterologne oplodnje, koja narušava bračni vez, jer je barem jedna od spolnih stanica darovana od treće osobe te o posljedicama koje proizlaze iz sudjelovanja majke surogat, da i ne govorim. Danas je osobito sporno ***intracitoplazmatsko injiciranje spermija (ICSI)***, jer se život i identitet zametka u potpunosti povjerava moći liječnika i biologa te se uspostavlja gospodstvo tehnike nad ishodištem i sudbinom ljudske os-

obe, što je u sebi u potpunoj suprotnosti s dostojanstvom i jednakošću, koji su nužno zajednički roditeljima i djeci. Crkva razumije supružnike i želi biti bliska s onima koji trpe zbog neplodnosti, ali cilj ne opravdava sredstvo. U tom smislu, Crkva ove postupke smatra nedopuštenim, a o subjektivnoj grešnosti možemo samo prosuđivati u ispovjedaonici. Oni koji su se odlučili na takav postupak, preuzimaju veliku odgovornost pred Bogom, kao i za svoje zdravlje. Međutim, kao i svaki grijeh, ukoliko se osoba iskreno kaje zbog učinjenog grijeha, Bog oprašta u sakramentu pomirenja. S druge strane, dijete je nevino i ne smije trpjeti zbog postupka roditelja. Ono je dijete Božje, a po sakramentu krštenja, preporođeno je na novi život u Kristu.